

MÜNCHENGRÄTZ MUAHEDESİ

Dr. ŞİNASİ ALTUNDAĞ

Tarih Doçenti

18 eylül 1833 tarihinde Avusturya ve Rusya arasında akdedilen Münchengrätz muahedesi mevzu itibarile doğrudan doğruya "Şark Meselesini," ve dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğunu ilgilendirmektedir.

Bir taraftan Rusyanın Osmanlı İmparatorluğundaki emellerini gerçekleştirmek için sarfettiği gayret, diğer taraftan Avrupa Devletler muvazenesinin bozulmaması için Büyük Devletlerin Rusyanın bu emellerine karşı bir set çekmek gayesiyle aldıkları mukabil tedbirlerin topluluğundan meydana gelen "Şark Meselesi," 1831 senesinde Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşanın isyanı ve Suriyeye tecavüzü ile yeniden çok tehlikeli bir devreye girmişti. Mehmet Ali isyanıyla Şark Meselesi mahiyetini değiştirmiş değildi; değişen şey, kısa bir zamana inhisar etmek şartıyla, Osmanlı İmparatorluğu üzerinde esen tehlikenin istikameti idi. Vakiâ Avrupa Devletleri isyanın başlangıcında aktif bir rol oynayamamışlardı; çünkü Fransa'da patlayan temmuz ihtilâli ve bundan müteessir olan Belçika ve Polonya'da çıkan isyanlar, henüz dimağlarda Napolyon gailisinin silinmediği bu devirde, Büyük Devletleri kısıvrak bağlamış, onların dikkat nazarlarını Avrupa'daki isyan halinde bulunan memleketlere dikmeğe icbar etmişti; fazla olarak Şarkta kopan bu isyan, başlangıçta, âsi bir vali ile metbuu arasında meydana gelen ve bu devirde, Osmanlı İmparatorluğunun zaâfı dolayısıyla, sık sık vukubulan vakalardan biri sanılmıştı. Fakat Mehmet Ali'nin Suriye ile iktifa etmiyerek, burasını elde ettikten sonra Osmanlı İmparatorluğunun gönderdiği üç orduyu, bir biri arkası sıra Humus¹ (Hums) Beylan² ve Konya³ meydan muharebeleriyle perişan etmesi, Anadolu içerlerine ilerleyerek İstanbul'a bir haftalık bir mesafeye kadar gelmesi, dolayısıyla Osmanlı İmparatorluk ve hanedanının mahvolmak tehlikesine düşmesi neticesi olarak, bu

¹ Süleyman Abu İzzeddin: İbrahim Başa fi Suriyye, Beyrut 1929, s. 95 vd.; Davut Berekât: Al-Batal al-Fatih İbrahim Başa, s. 44 vd.; G. Rosen: Gesihichte der Türkei von dem Siege der Reformen im Jahre 1826 bis zum Pariser Tractat voru Jahre 1856, c. (Teil) I, s. 149 vd.; Cadalvéne et Barrault: Histoire de guerre Mèhméd-Ali contre la Porte Ottomane en Syrie, en Asie-Mineure 1831-1833, s. 177 vd. ve s. 499 vd.

² S. A. İzzeddin: s. 104 vd.; D. Berekât, s. 50 vd.; Rosen, s. 152-3; Cadalvéne et Barrault, III. kısım, s. 145 vdd. ve s. 503-506.

³ S. A. İzzeddin, s. 110-217; D. Berekât, s. 80-83; Rosen, s. 160-163; Cadalvéne et Barrault, IV. kısım, s. 219 vdd. ve 507-512.

mesele büyük bir ehemmiyet kazandı ve Avrupa Devletlerinin şiddetle müdahale etmelerini mucip oldu.

Bu suretle Avrupa Devletlerini çok yakından ilgilendiren ve en tehlikeli meselelerden biri halinde inkişaf eden "Mısır Meselesi," ni iki devreye ayırabiliriz: Birinci devre 1831-1833 seneleri arasında devam eder ve Osmanlı Devletini ilgilendirmesi bakımından Kütahya ve Hünkâr İskelesi muahedeleriyle sona erer; ikincisi ise 1833-1839 seneleri arasında geçer ve bir sükûnet, fakat aynı zamanda, her iki taraf için de, hazırlık devrinden sonra 1839 Nizip⁴ meydan muharebesiyle başlar ve 1840-1841 senelerinde akdedilen, birinci ve ikinci Londra Kongreleriyle nihayet bulur.

Mevzuumuzu teşkil eden Münchengrätz muahedesi, tarifine çalıştığımız Mısır Meselesinin birinci safhasının sona ermesinden ve Rusların yaptıkları yardımın bir tavizi olarak Babıâli ile Hünkâr İskelesi muahedesini akdetmelerinden sonra, Şark Meselesi hakkında Avusturya ve Rusya Devletlerinin münasebet ve müzakerelerinin neticesi olarak meydana geldi.

8 Temmuz 1833 tarihinde akdedilen Hünkâr İskelesi muahedesiyle hakikatte Rusların doğu siyasetinde yeni bir devre açılmış değildi. Rus doğu siyaseti bu muahede ile yalnız resmî, tabir bir az tuhaf olmakla beraber, meşru bir kisveye bürünmüş oldu. Yoksa Rusların Osmanlı İmparatorluğu aleyhine takip edegeldikleri siyasi gayeler ve bu İmparatorlukta besledikleri emeller onları her fırsatta Balkanlarda patlayan isyanlar lehine müdahaleye sevk etmişti. Fakat Ruslar, Osmanlı İmparatorluğuna karşı yaptıkları bu faaliyet ve mücadelelerinde, insaniyet ve hıristiyanlık namına hareket ediyor gibi görünerek, yalnız kendi hususî menfaatlerini çoğalttılar. Ruslar Karadağlılara yardım ettiler; Sırpılara, Eflâklılara ve nihayet Yunanlılara muavenette bulundular; fakat Ruslar bu faaliyetlerinde kendi emellerini daima ön safta tuttular; her defasında bu milletlere istiklâllerinin ancak bir kısmının teminiyle iktifa ettiler. Bu suretle bunların istiklâle kavuşmak arzularını kül ile örtülmüş bir kor halinde, ileride, Osmanlı İmparatorluğunda yeni yeni yangınlar çıkararak emellerini gerçekleştirmek gayesiyle daima onların yüreklerinde sakladılar.

Konumuzu dolayısıyla ilgilendiren Edirne muahedesi (1829) Ruslara her ne kadar yeniden birçok menfaatlar temin etmiş ise de, Yunanlılar istiklâllerini ancak Londra'da toplanan Kongrenin kararıyla Şubat 1830 tarihinde kazanabilmişlerdi. Bu netice Rusya'nın doğu siyasetinde büyük bir hayal inkisarı demektir. 1828 senesinin ilkbaharında Tuna'dan geçirilen Rus askerleri böyle bir netice için Balkanlar'a geçirilmiş değillerdi.

⁴ S. A. İzzeddin, s. 135 vd.; Helmuth v. Moltke, Briefe über Zustände und Begebenheiten in der Türkei aus den Jahren 1835-39, Berlin 1893, s. 397 vd., Graf von Prokesch - Osten, Mehmed - Ali, Vize - König von Aegypten, Wien 1877; s. 96 vd.

Fakat İbrahim Paşa'nın⁵ muzafferin Anadolu içlerinde ilerlemesi, Rusya'ya çok büyük fırsatlar temin ederek bu hayal inkisarını tamir etti; âciz kalan Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa Devletlerinin kısmen kendi gaileleriyle uğraşmaları, kısmen de gafil davranmaları neticesi olarak, Rus yardımının biricik kurtarıcı çare olduğunu inanarak gördü.

İşte Hünkâr İskeleyi⁶ muahedesi bu şartlar ve bu ruh haleti içinde imzalanmış, Rusya'ya büyük haklar verilmişti; Akdeniz Boğazı diğer bütün Devletlerin harp gemilerine kapatılmıştı. Bu hal Şark Meselesi'nde müdahale prensibinin bir vesika ile tesbiti demektir.

I. Nikola (1825-1855), Mısır Meselesinin bilhassa bu birinci safhasında daima baş rolü oynamağı düşündü; gerek varis, gerek hamî, ne olursa olsun, başta gelmek istedi.⁷) Çar Nikola, Avusturya'nın Petresburg elçisi bulunan Graf Ficquelmont'a Mısır Meselesini kasederek, "halen mücadele mevzuu olan mesele herkesten ziyade bizi ilgilendirir, bu hususta kimseyi önümüze geçirmemek mecburiyetindeyiz.", demişti.⁸

1833 senesi II. Kânununun sonunda, Rusya'nın Viyana elçisi Tatisçef (Tatisschteff ve yahut Tatischtschew) Avusturya Devletine gizli bir nota tevdi etti. Rusya bu notada, Mehmet Ali'nin Sultanı tahttan indirerek yerine oğlunu geçirmek istediğini hatırlatıyor; bunun yalnız bir hanedan değişmesi şeklinde kalmayacağını bunun neticesi olarak, ahlâk, adet, dil, duygu ve menfaat bakımından çok muhtelif unsurlara ayrılan Osmanlı Devleti bünyesinin de parçalanabileceğini ileri sürüyordu; bundan dolayı bu Devlete komşu olan Avusturya ve Rusya Devletlerinin, böyle bir parçalanmada kendi maddî menfaatlarını ve hudutlarını korumak için şimdiden tedbir almaları icabettiğine işaret ediyordu; âksi takdirde, aleyhte emeller güden diğer Devletlerin bu hususta daha evvel hareket edebileceklerini zikrediyor, bu halin gizli bir anlaşma ve gizli bir hareketi⁹ mucip olabileceğini ileri sürüyordu. Bu gizli anlaşma ve gizli hareket tabiri Avusturya'ya karşı bir tehditti. Metternich'in fevkalâde canını sıkan ve Türkiye'nin metbûluğu altında vergiye bağlı bir Yunanistan'ın teessüsünü istihdaf eden 4 Nisan 1826 tarihli İngiltere - Rusya anlaşması, Avusturya'nın haberi olmadan yapılmıştır ki bu anlaşmaya sonradan Fransa da katılmıştı. Osmanlı İmparatorluğunun bu anlaşma ile tespit edilen kararlara boyun eğmemesi yüzünden, 6 Temmuz 1827 de bu üç Devlet Londra'da daha kati bir şekilde anlaştilar. Avusturya yine böyle tecrid edilmiş bir vaziyette kalabilirdi.¹⁰)

Metternich Rusya ile anlaşmağı arzu etmekle beraber, bu hususta

⁵ Mısır Valisi Mehmet Ali Paşanın oğlu ve yahut manevî oğlu.

⁶ Cadalvène et Barrault, s. 490 - 494.

⁷ Ernst Molden: Die Orientpolitik des Fürsten Metternich 1829 - 1833. Wien und Leipzig 1913, s. 82 - 83.

⁸ Aynı eser, s. 83.

⁹ Aynı eser, s. 84.

¹⁰ Theodor Lindner: Weltgeschichte, c. IX., s. 201.

acele etmedi; çünkü artık tecrid edilmiş bir vaziyette kalmaktan korkmuyordu. Rusya 1833 senesinde, 1826 daki vaziyetine nazaran çok daha zayıf bir halde idi. 1826 da Rusya Mukaddes ittifakın başında geliyor ve Avrupada siyaset sahasında en büyük rolü oynuyordu; halbuki bu sırada durum Rusya aleyhine olmak üzere tamamiyle değişmiş bulunuyordu. Rusya, Yunan asilerini korumak suretiyle kurmuş olduğu prensibi ve güttüğü rejimi kendi eliyle yıkmış, bu suretle Fransa, Belçika ve Polonya'da isyanların patlamasına müessir olmuştu. Fransada Lui Filip'le öyle bir idare teşekkül etmişti ki bu idare ile anlaşmak şöyle dursun, bilâkis bu iki hükümet arasında tam bir görüş ayrılığı ve gerginlik hasıl olmuştu. Bundan başka Polonya ihtilâli gibi dahilen de uğraşmak zorunda kaldığı gâilelerle karşılaşmıştı.¹¹ Bu sebeplerden dolayı Metternich Rusya'nın bu ehemmiyetli notasına bile ancak kaçamaklı bir cevap vermekten çekinmedi. Rusya'nın bu sorularına, genel durumu inceleyen bir takrir gönderdi. Avusturya Başvekili bu takririnde Osmanlı İmparatorluğunun sukut sebeplerini, II. Mahmut'un yaptığı yenilikleri teşrih ediyor; Osmanlı Devletinin bakasının her iki İmparatorluk için daha faydalı, hatta zarurî olduğunu isbata çalışıyordu. Takririn ancak sonunda kısa ve südan olarak Rus isteklerine temas edilmişti.¹²)

O halde diyebiliriz ki, Rus siyaseti geleceği sezmiş, Rus askerleri Boğaza gelmeden önce tecrid edilmiş bir vaziyette kalmamak için, Avusturya ile bu hususta bir anlaşma yapılmasını şiddetle istemişti.

Metternich'in yukarda zikrettiğimiz cevabı tabiatıyla Çarı tatmin etmedi: fazla olarak İbrahim Paşa'nın ordusunun Anadolu'da süratle ilerlemesi, Rus Hükümetini kuşkulandırmaya ve telâşa düşürmeğe başlamıştı; çünkü bu suretle yalnız Sultan değil, aynı zamanda Önyasyadaki Rus menfaatları da tehlikeye girmiş oluyordu. Rusya her ihtimale karşı Odesa'da kuvvetler toplamağa başladı. Rusya bu askerî tedbirleri almakla beraber, siyasi sahada Avusturya ile anlaşmak hususundaki faaliyetine de devam etti. Çar 1833 şubat ayı ortalarında, Avusturya elçisi ile yaptığı bir muhaverede, Osmanlı Devletine vadettiği yardımı kastederek, fikirlerini hülâseten şu suretle anlatmıştı: "... Bu benim için büyük bir fedakârlıktır. Bu hal gerek din, gerek siyaset bakımından tuttuğumuz yola aykırıdır. Fakat ben bir ölüyü diriltmek kudretini haiz değilim. Osmanlı Devleti artık ölmüştür. Biz belki önümüzdeki buhranı durdurabileceğiz, fakat bu köhne vücudun hayatı artık uzayamaz; bu vücut her tarafından çözülmeye ve çürümeye başlamıştır. Ergeç parçalanacaktır. İmparator Franz ve ben bu hususta anlaşmalıyız. Osmanlı Devletinin yıkılması ile alınması icabeden tedbirler hakkında ilk defa uğraşılmıyor; bu husus için birçok plânlar çizildi; fakat her defasında itimsizlik ve kıskançlık esaslı bir anlaşmanın önüne geçti. Fa-

¹¹ Hugo Preller: Die Weltpolitik des 19. Jahrhunderts, s. 71. karş. K. Stählin: Geschichte Russlands von Anfängen bis zur Gegenwart, c. III., s. 339-363.

¹² Ernst Molden, s. 85-86.

kat bugün İmparatorla benim aramda artık böyle bir engel kalmamıştır. II. Katarina'nın plânları üzerinde ne gibi mütalâalar yürütüldüğünü ve bu plânların hangi kısımlarının doğru, hangilerinin mübalâğalı olduğu meselesi üzerinde duracak değilim; zira - derhal söyleyeyimki - Rusya bugün tuttuğu hedefi bırakmış bulunmaktadır. Ben Osmanlı İmparatorluğunun bakasını istiyorum. Bu İmparatorluk sukut ederse onun parçalarından hiçbir şey istemiyeceğim. Bununla beraber bu meseleyi tesadüflere terkedemeyiz. Malûm olduğu üzere, Büyük Devletler, Osmanlı Devletinin taksimi hususunda çok uğraştılar. Korkum ve endişem, İngiltere ve Fransanın İstanbul'da derhal entrikalarına başlamaları mülâhazasından ileri geliyor. Bir Yunan Hükûmetinin esasları halen mevcuttur. Osmanlı Devleti aczi ve zafî dolayısıyla mahvolduğu takdirde yerine neden büyük bir Yunan Hükûmeti tesis etmiyelim¹³.,

Viyana, Rusya tarafından yapılan bütün bu teşebbüslere rağmen bir müddet daha hareketsiz kaldı; çünkü Rusya'ya bu anlaşma mukabilinde bazı teklifleri vardı. Tatisçef'in 1833 mayıs ayı başlarında bu meseleyi yeniden bahis mevzuu etmesi üzerine, her şeyden evvel Tuna Prensliklerinin tahliyesini istedi; bu mıntakaların Rus askerî işgali altında bulunması Avusturya'nın siyasi ve iktisadî menfaatlerine zarar verdiğini bildirdi. Bundan başka Meternich Mehmet Ali'nin büyük bir Arap İmparatorluğu kurmasına engel olunmasını ve şayet Osmanlı İmparatorluğu parçalandığı takdirde, enkazı üzerine büyük bir devlet değil, bir takım küçük prensliklerin teşkilini ve İstanbul'u elinde tutacak olan prensliğin hiçbir zaman İmparator unvanını almamasını istedi. Çarın, bazı nüfuzlu Rus devlet adamlarının de tesiriyle nihayet, bu tekliflere razı olduğunu görüyoruz¹⁴.

Düşünülen bu muahedenin (Münchengrätz) iki gayesi vardı: Hem dahili milli ihtilâllere karşı üç konservativ Devletin (Avusturya, Rusya Prusya) müttehit olduklarını gösterecek, hem de Şark Meselesinin düşünülen şeklini tespit edecekti; bununla beraber muahedenin esas ve ehemmiyetli kısmı Şark Meselesine ait olanı idi.

1833 Sonbaharına doğru çoktan düşünülen mülâkat ve anlaşmanın yapılmasına karar verildi. Yalnız bu mülâkat, üç hükümdar arasında bir defada olmayacak, ayrı ayrı üç defada yapılacaktı. Anlaşmanın bu şekilde yapılmasını arzu eden Metternich'ti¹⁵.

14 Ağustosta İmparator Franz, Prusya Kırallı Friedrich Wilhelm ile Theresienstadt'ta¹⁶ buluştular ve Metternich'in hazırladığı zemin üzerine anlaştılar. Bu anlaşma, her şeyden evvel Polonya ve Almanya'da zu-

¹³ Ernst Molden, s. 86 - 89.

¹⁴ Ernst Molden, s. 90.

¹⁵ E. Molden, s. 92; karşı. R. Charmatz : Geschichte der auswärtigen Politik Österreichs im 19. Jahrhundert, Leipzig und Berlin 1918, s. 125 - 126.

¹⁶ Theresienstadt (Çekoslovakya, Terezin), Eger Nehrinin Elbe'ye döküldüğü yerin yakınında.

huru ihtimal dahilinde görülen isyan hareketlerini istihdaf ediyordu.

Avusturya Rusya arasında aktedilen Münchengrätz muahedesi buna nazaran çok daha önemli idi. 4 Eylül tarihinde Metternich Münchengrätz'deki Waldstein (Wallenstein¹⁷) şatosuna geldi; Avusturya İmparator ve İmparatoriçesi çoktan buraya yerleşmiş bulunuyorlardı. Nihayet Çar I. Nikola da, kayınpederi Prusya Kralının yanında 5—8 Eylül kadar kaldıktan sonra, 10 Eylül tarihinde, maiyeti ile beraber, Münchengrätz'e geldi. Nikola her yerde olduğu gibi burada da çok iyi tesir yapmıştı; Nikola Prens Metternich'i şu sözlerle karşıladı: "Ben buraya Şefimin emirleri altına girmeğe geldim. Yanlış bir harekette bulunduğum takdirde, beni bir işaretle ikaz edeceklerine güveniyorum¹⁸."

Münchengrätz muahedesi, muahede imzası bulunan 5 murahhas tarafından hazırlanmıştı ki, bunlar da: Avusturya murahhası olarak, Metternich ve Ficquelmont, Rusya murahhası olarak ta Nesselrode, Orlof ve Tatisçef'ti.

Münchengrätz muahedesi, âdet olan mukaddimeden sonra, ikisi gizli olmak üzere beş maddeden ibarettir¹⁹.

I. inci maddede muahedeyi imzalayan Devletler Osmanlı İmparatorluğunun Osmanlı Hanedanının elinde kalmasını temin etmeği, elinde bulunan bütün vasıtaları bu hususta kullanmayı üzerlerine alıyorlardı.

II. maddede bu iki Devlet, gerek tam bir Hanedan değişmesi şeklinde olsun, gerek Osmanlı İmparatorluğunda hükümlanlık haklarını tehdit eder durumda bulunsun, her türlü değişikliği birlikte önlemeyi vâd ve böyle bir hal karşısında bu gibi yeni bir teşekkülü kabul etmemeyi ve en müessir vasıtalarla buna karşı gelmeyi kararlaştırmış bulunuyorlardı.

III. madde ratification şartlarını ihtiva ediyordu.

I. gizli madde, esas muahedenin, Mehmet Ali'yi ilgilendiren kısmını daha geniş bir surette ele almakta ve müttefiklere daha ağır ödevler yüklemekte idi. Bu madde ile Mehmet Ali'nin Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa tarafında bulunan ülkelerinde de doğrudan doğruya veyahut bilvasita genişlemesinin beraberce önüne geçileceği karar altına alınmıştı.

II. gizli madde, Osmanlı İmparatorluğunun yıkılmak ihtimalini nazarı itibara alıyordu; böyle bir hal karşısında, anlaşma baki ve muteber kalacaktı. Müttefikler gerek kendi menfaatlarını, gerek Avrupa Devletler

¹⁷ E. Molden, s. 98 - 99; Charmatz, s. 125.

¹⁸ E. Molden, s. 100; Charmatz, s. 126; Theodor Schiemann: Geschichte Russlands unter Kaiser Nikolaus I. c. III. im Kampfe mit Polen und in Gegensatz zu Frankreich und England 1830 - 1840, Berlin 1913, s. 235 not I.

¹⁹ E. Molden, s. 119 - 123; muahedenin tahlili için karşı. A. Stern: Geschichte Europas, c. IV.; s. 388.

muvazenesini bozacak durumların zuhuruna hep birlikte mani olacaklardı. Osmanlı İmparatorluğunu kurtarmak mümkün olmadığı taktirde, Çar da Avrupa Türkiyesinde büyük bir Yunan Hükûmeti yerine küçük Prenslüklerin teşkil edilmesine razı olmuştu.

Polonyayı ilgilendiren anlaşma da bir gün sonra imzalanmış ve derhal hareket edilmişti. Nesselrode ve Ficquelmont Prusya Hükûmetine de neticeyi bildirmek ve onunla da bu kararlaştırılan hususlarda anlaşmak üzere Berline hareket ettiler.

Münchengrätz muahedesini çok samimî olmuştu. İhtiyar Avusturya İmparatoru hususî görüşmelerin birinde, 1835 senesinde Avusturya İmparatoru olan I. Ferdinand'ı²⁰ kasederek, Veliahdın hastalığını bahis mevzu etmiş ve onu Rus Çarına emanet ettiğini söylemişti. Bunun üzerine Nikola diz çökerek, Preense daima yardım edeceğini yemin ederek vadedmişti. İhtimâl İmparator Franz bundan dolayı bu mülâkata büyük bir önem vermişti; çünkü, netice itibariyle, bu mülâkat yalnız Şark Me-selesini Avusturya enterese ve menfaatlerine uygun bir hal çaresi bulmakla kalmamış, aynı zamanda Metternich siyasetini Almanya ve İtalya'da temadi ettirmek için Rus yardımını garanti etmişti. Rusya içinden çürümüş bulunan Avusturya İmparatorluğu için isyan hareketlerine karşı çok lâzımdı²¹. Avusturyanın bu muahede ile cihan siyasetinde de kazancı vardı. Metternich Münchengrätz muahedesiyile, Avusturyayı tecrid edilmiş bir vaziyette bırakan Londra anlaşmasından²² intikam almış bulunuyordu.

Hünkâr İskeleyi muahedesiyile zaten büyük bir asabiyet içinde bulunan batı Avrupa Devletleri Münchengrätz muahedesiyile büsbütün galeyana gelmişlerdi. Avrupanın ikiye ayrılmasının önüne geçen ve bozulan âsabi teskin eden Metternich'in müessir bir surette çalışması olmuş-

²⁰ Avusturya İmparatorluğunun diyebiliriz ki XIX. asrın başlangıcına kadar hususî bir ismi yoktu; resmî olarak Avusturya yerine, Habsburg Hanedanının irsi krallıkları ve ülkeleri şeklinde bir tabir kullanılıyordu. 1804 senesinde « Avusturya İmparatoru » ünvanı alındı. 1806 tarihinde Alman İmparatoru ünvanı terkedilerek « Avusturya İmparatoru » ünvanı kabul edildi. Bu suretle II. Franz bu tarihten itibaren I. Franz addedildi; yerine geçen oğlu Ferdinand da tahta IV. olarak değil, I. Ferdinand olarak geçti. Bak. Th. Lindner. c. VIII. s. 299 vdd. ; B. Bretholz : Abriss der Geschichte Österreich - Ungarns, s. 1 vd. ; Brockhaus, Franz I. (II.) bahsi.

²¹ A. Stern, c. IV. s. 388.

²² Rusya Akkerman (7 I. Teşrin 1826) muahedesinin akdinden sonra, yeniden Yunan menfaatlarını korumağa başladı. Yunan muhiplerinin bu sırada Fransada da büyük bir nüfuz elde etmelerinden istifade eden Rusya, bu hükûmeti de kendi tarafına celbedeceğini umdu ve bu husustaki mesaisinde hakikaten muvaffak oldu. 4 Nisan 1826 anlaşması sonradan daha sıkı bir şekilde Londra'da 6 Tem. 1827 tarihinde Üçler Paktını (Tripelallianz) meydana getirerek, netice itibariyle Navarin faciasına sebep oldu. Carl Ritter von Sax : Geschichte des Machtverfalls der Türkei..., Wien 1908, s. 223-224; Sax'da bu üçler paktının tarihi 6 Nisan gösterilmiştir ki yanlıştır. Karş. Sax, s. 24; Rosen, s. 40; Noradounghian : Recueil d'actes internationaux de l'Empire Ottoman, c. II. s. 130.

tur. Ficquelmont, Avusturya'nın Londra elçisi bulunan Prens Esterházy'ye (tabii, Şefinin arzusuyla), bizzat Çarla birlikte hazırladığı, İngiltere Hariciyesine verilmek üzere 21 Eylül 1833 tarihinde bir mektup²³ gönderdi. Bu mektup bu sırada Rus ricalinin ortaya attıkları fikirleri ihtiva etmesi bakımından da çok enteresandır. Mektupta, Osmanlı İmparatorluğunun zafında esas suç, İngiltere Canning ve Navarin'e atfedilerek, hülâsaten şöyle denmektedir: "Karadenize erişmek kendisi için bir hayat meselesi olan Rusya, İstanbulu işgal etmeği istemiş olamaz; Çünkü bu yalnız Batı Devletleriyle değil, aynı zamanda Avusturya ile de harbi mecburî kılar. Sonra İstanbulun zaptı Büyük-Rusya için daima bir tehlikedir; Rusya'nın Güney ve Kuzay olmak üzere ikiye taksimini mucip olabilir. Rusya'nın Osmanlı İmparatorluğu'nun üzerindeki hamiliği coğrafi durumundan ileri gelmiştir. - Ficquelmont mektubun sonunda şu tavsiyede bulunmaktadır: "Rus siyaseti Osmanlı İmparatorluğunun bakasını istemektedir; İngilterenin siyaseti de aynı olduğuna göre İngilterenin Rusyayı protesto edeceğine, Rusya ile birlikte çalışması ve onu kontrol etmesi icabeder²⁴.

Hemen hemen aynı tarihte Metternich'te Esterházy'ye aynı anlamda bir takrir²⁵ göndermişti: "İmparator (Avusturya) kati olarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun başında Sultandan ve onun meşru halefinden başka hiç bir kimseyi Hükümdar olarak tanımamağa karar vermiştir- burada, hiç şüphesiz Mehmed Ali kastedilmektedir.- İmparator, hiç bir zaman, Rusyanın Osmanlı İmparatorluğunda, ister maddî fütühatla, ister siyasi bir suretle Sultanın rızasıyla olsun arazi elde etmesine razı olmayacaktır... İmparator Osmanlı İmparatorluğu arazisinden her hangi bir parçayı koparmak isteyen her harekete, kendi arazisine yapılmış bir tecavüz nazariyle bakacaktır.,,

Almanya ve İtalya'da Habsburg Monarşisini tehdit eden revolüsyoner tehlikeler içinde elde edilen bu netice Metternich için büyük bir muvaffakiyetti. Bilhassa Doğu Devletlerinin Rusyaya karşı harbe girmeleri muhakkak gibi görüldüğü bir sırada bu muahedeyi akd, Batı Devletlerini itidâle sevkedebilmek, hiç şüphesiz ki Metternich için daha büyük bir muvaffakiyetti.

Doğuda, Kütahya anlaşmasıyla sona eren Mısır Meselesinin birinci safhası, Batıda, Avusturya'ya dahilen pek kuvvetli olmamasına, hattâ çözülmeye yüz tutmasına rağmen, Metternich gibi büyük bir diplomat ve hükümet adamının zekâ ve gayretleri sayesinde, büyük muvaffakiyetler temin eden Münchengrätz muahedesıyla sona ermiş oluyordu.

²³ E. Molden, s. 114.

²⁴ E. Molden, s. 114-115.

²⁵ Aynı eser, s. 115.

Münchengrätz Muahedesinin Metni:²⁶

Münchengrätz muahededesi
Şarka ait meseleler hakkında, 18 Eylül 1833
Devlet arşivi, Viyana-Rusya'ya

Sa Majesté l'Empereur d'Autriche et Sa Majesté l'Empereur de toutes les Russes, considérant que Leur intime union durant les derniers événements d'Egypte a puissamment contribué à préserver l'Empire Ottoman des dangers dont il était menacé et l'Europe des complications qui auraient pu en résulter pour elle, animés d'ailleurs de cet esprit de conservation qui préside à leur politique commune, et voulant garantir la sûreté et le repos de Leurs Etats, limitrophes de la Turquie, ont résolu d'adopter également ce principe d'union comme règle fondamentale de Leur conduite future relativement aux affaires d'Orient. En conséquence Leur dites Majestés ont jugé à propos d'arrêter, par une convention spéciale, les déterminations éventuelles que l'application de ce principe pourrait rendre nécessaires.

A cet effet Elles ont nommé pour Leurs Plénipotentiaires, savoir :

Sa Majesté l'Empereur d'Autriche;

Le Sieur Clément-Wenceslas-Lothaire Prince de Metternich-Winnebourg etc. Grand d'Espagne de 1ère Classe, Chevalier de la Toison d'or, Grand' Croix de l'ordre royal de St. Etienne de Hongrie en diamans et de la croix du mérite civile en or, Chevalier des ordres de Russie etc. etc. Chambellan, Conseiller intime actuel, Ministre d'Etat et des Conférences, Son Chancelier de Cour et d'Etat et de la Maison Impériale;

Et le Sieur Charles-Louis Comte de Ficquelmont, Chevalier de l'ordre de la couronne de fer de la I ère Classe, Commandeur de l'ordre Impérial de Léopold d'Autriche, Chevalier de celui de St. Wladimir de la IIIe classe etc. etc. Son Chambellan et Conseiller intime actuel, Lieutenant-Général de Ses armées, Son Ambassadeur extraordinaire près Sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies etc.

Et Sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies;

Le Sieur Charles-Robert Comte de Nesselrode, Son Vice-Chancelier, Chevalier des Ordres de la Russie, Grand' Croix de celui de St. Etienne de Hongrie et de plusieurs autres;

Le Sieur Dimitri de Tatistscheff, Son Conseiller Privé actuel Sénateur, Son Ambassadeur extraordinaire et plénipotentiaire près Sa Majesté Impériale et Royale Apostolique, Chevalier des ordres de Russie, Grand' Croix de celui de St. Etienne de Hongrie et de plusieurs autres;

²⁶ Ernst Molden, S. 119-123; metinde bulunun bazı ufak imlâ hatalarını olduğu gibi bıraktım.

Et le Sieur Alexis Comte d'Orloff Général de Cavalerie de Ses armées, Son Aide de camp Général, Chevalier de l'Ordre de St. Alexandre-Newsky en diamans, Grand' Croix de celui de St. Wladimir de la Ière Classe, Chevalier de l'ordre de St. George de la IVème Classe, Grand' Croix de celui de St. Etienne de Hongrie et de plusieurs autres;

Lesquels, après avoir échangé leurs pleins pouvoirs trouvés en bonne et due forme, ont arrêté et signé les articles suivans :

Article I.

Les Cours d'Autriche et de Russie s'engagent mutuellement à persévérer dans la résolution qu'Elles ont prise, de maintenir l'existence de l'Empire Ottoman sous la Dynastie actuelle, et à consacrer à ce but, dans un parfait accord, tous les moyens d'influence et d'action qui sont en Leur pouvoir.

Article II.

En conséquence, les deux Cours Impériales prennent l'engagement de s'opposer en commun à toute combinaison qui porterait atteinte à l'indépendance de l'autorité Souveraine en Turquie, soit par l'établissement d'une régence provisoire, soit par un changement complet de dynastie. Si l'un ou l'autre cas venait à se réaliser, les deux hautes parties contractantes non seulement ne reconnaîtraient point un pareil ordre de choses, mais se concerteraient sur les mesures les plus efficaces à adopter en commun, afin de prévenir les dangers que le changement survenu dans l'existence de l'Empire Ottoman pourrait entraîner pour la sûreté et les intérêts de Leurs propres Etats, limitrophes de la Turquie.

Article III.

La présente Convention sera ratifiée et les ratifications en seront échangées à Vienne dans l'espace de deux mois, ou plutôt si faire se peut.

En foi de quoi les Plénipotentiaires respectifs l'ont signée et y ont apposé le cachet de Leurs armes.

Fait à Münchengrätz, le 18 septembre l'an de grâce milhuit-cent trente-trois.

*Le Prince de Metternich
Le Comte de Ficquelmont.*

*Le Comte de Nesselrode.
Tatistscheff.
Le Comte de Orloff.*

Articles séparés et secrets.

Article I.

Les hautes parties contractantes entendent appliquer spécialement au Pacha d'Egypte les stipulations de l'Article II. de la convention patente de ce jour, et Elles s'engagent expressement à empêcher, d'une commun

accord, que, soit directement, soit indirectement, l'autorité du Pacha d'Égypte ne s'étende sur les provinces européennes de l'Empire Ottoman.

Article II

En signant la Convention patente d'aujourd'hui les deux Cours Impériales n'ont pas dû exclure de Leurs prévisions de cas où, malgré Leurs vœux et Leurs efforts communs, l'ordre actuel des choses en Turquie viendrait à être renversé; et il est de leur intention que ce cas, venant à réaliser, n'apporte aucun changement au principe d'union pour les affaires de l'Orient que la Convention patente est destinée à consacrer entr'Elles. Il est entendu en conséquence que le cas échéant, les deux Cours Impériales n'agiront que de concert et dans un parfait esprit de solidarité pour tout ce qui concerne l'établissement du nouvel ordre des choses, destiné à remplacer celui qui existe aujourd'hui, et qu'Elles veilleront en commun à ce que le changement survenu dans la situation intérieure de cet Empire ne puisse porter atteinte, ni à la sûreté de Leurs propres Etats et aux droits que les traités Leur assurent respectivement, ni au maintien de l'équilibre européen.

Les présents articles séparés et secrets ayant la même force et valeur que la Convention patente de ce jour, seront ratifiés et les ratifications en seront échangées à Vienne en même temps que celles de la Convention précitée.

En foi de quoi les Plénipotentiaires respectifs les ont signés et y ont apposé le cachet de Leurs armes.

Fait à Münchengrätz, le 18 septembre l'an de grâce milhuit-cent trente-trois.

Le Prince de Metternich.
Le Comte de Ficquelmont.

Le Comte de Nesselrode.
Tatistscheff.
Le Comte Orloff.